

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ DAİRE

TURHAN / TÜRKİYE

(Başvuru No: 48176/99)

KARAR

**STRAZBURG
19 Mayıs 2005**

Söz konusu karar AIHS'nin 44 § 2. maddesi uyarınca kesinlik kazanacaktır. Ancak, şikle ilişkin değişiklik yapılabilir.

Turhan/Türkiye Davası'nda,
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Üçüncü Daire),
Sn. B.M. ZUPANČIČ, *Başkan,*
Sn. J. HEDIGAN,
Sn. R. TÜRMEŒN,
Sn. C. BİRSAN,
Sn. M. TSATSA-NIKOLOVSKA,
Sn. E. MYJER,
Sn. DAVID THÓR BJÖRGVINSSON, *yargıçlar,*
ve *Bölüm Sekreteri* Sn. V. BERGER'in katılımı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
Heyeti olarak toplanmış,
28 Nisan 1999 tarihinde yapılmış olan kapalı oturum sonucunda,
anılan tarihte izleyen kararı almıştır:

USUL

1. Davanın nedeni, Türk vatandaşı Talat Turhan'ın ("başvuran"), 1 Nisan 1999 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") eski 34. maddesi uyarınca, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yaptığı başvurudur (başvuru no. 48176/99).

2. Başvuranı, görevini İzmir Barosu avukatlarından V. Özsoy temsil etmiştir. Türk Hükümeti ("Hükümet"), bu dava için bir Ajan tayin etmemiştir.

3. 28 Eylül 2004 tarihli bir kararla AİHM, başvurunun kısmen kabuledilebilir olduğuna karar vermiştir.

OLAYLAR

I. DAVA OLAYLARI

4. Başvuran 1924 doğumludur ve İstanbul'da ikamet etmektedir. "Özel Savaş Terör ve Kontragerilla" isimli bir kitabın yazarıdır.

5. 6 Ocak 1993 tarihinde zamanın Devlet Bakanı, Orhan Sefa Kilercioğlu, Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi huzurunda başvuran aleyhine tazminat davası açmıştır. Başvuranın kitabında yer alan küçük düşürücü söylemlerin, itibarına zarar verdiğini ve AİHM'den kendisine uğramış olduğu manevi zarar için 100,000,000 Türk Lirası tazminat verilmesi yönünde karara varmasını istemiştir.

6. Dava sırasında AİHM, aşağıda kaydedilmiş olan pasajları değerlendirmiştir:

"Antalya'da yaptığım bir konuşmada, '1 Mayıs 1977' katliamı ve bu dönemdeki darbe olasılığı hususunda fikirlerimi dile getirdim. Öyle görünüyor ki, bir dergi belirttiğim fikirleri takiben araştırma başlatmış ve bazı ilginç sonuçlara varmıştır.

Söz konusu dergiye göre, Devlet Bakanı Orhan Kilercioğlu, Özel Harp Dairesi ile temaslarda bulunmuştur. General Namık Kemal Ersun ile birlikte diğer Generaller Recai Engin, Musa Ögün ve Rüştü Naipoğlu tarafından düzenlenen darbede yer almıştır. Söz konusu Generallerin isimleri, 1 Mayıs katliamı ve diğer tahrik edici hareketlerin sorumluları olarak gösterildikleri birçok yabancı ve yerel

gazetede görülmüştür. Sözkonusu dergi, Orhan Kilercioğlu ile röportaj yapmıştır. Kilercioğlu aşağıda kaydedilenleri belirtmiştir:

- *Bazı gazete ve dergiler geçen seneye kadar sizi “1 Mayıs” katliamının sorumlusu, hatta faili olarak gösteriyorlardı. Yaklaşık on iki yıldır bu iddialar üzerine hiçbir yorum yapmadınız.*

Kilercioğlu : Cevap vermeyi hiç düşünmedim. Devlet’in herşeyi var. Mekanizmaları var. [Bu iddialar] beni hiç rahatsız etmedi.

- *“1 Mayıs” katliamına karıştığınızla ilişkin yorumlar bir Amerikan gazetesinde çıkan yazularla bağlantılı olarak yapılmıştır. Bir dergi, kontragerilla [hareketler]e karıştığınız yorumunda bulundu.*

Kilercioğlu : Devlet’in yasaları var, mahkemeleri var. Sözkonusu koşullar altında, şimdiye kadar sessiz kalmaları mümkün olur muydu? Gereken herşey yapılmıştır.

- *Cevap verme hakkınızı kullandınız mı?*

Kilercioğlu : Hatırlamıyorum.

Görüldüğü gibi, Kilercioğlu soruları dikkate almamakta ve olayları büyütmektedir. Cevap verme hakkını kullanmayarak ve adli makamlara şikayette bulunmayarak, hakkında ileri sürülen iddiaları kesinlikle doğruladığının farkında olmalıdır. Özellikle Kilercioğlu gibi eski bir General ve Devlet Bakanı olan bir kişi.

Kilercioğlu diğer bir soruyu cevaplamıştır:

“Hayatınız boyunca karşılaşılabileceğiniz en temiz ve dürüst insanım” demiştir. Eğer bir kişi kendisini bu şekilde tanımlıyorsa, kararı bir doktora bırakmak yapılacak en doğru şey olacaktır.

1989 senesindeki emekliliği ardından yaptığı bir konuşmada: *“Bildiğiniz gibi, orduda gruplar bulunmaktadır. Bu gruplar kendi aralarında savaştır. Biz savaştık ve kaybettik.”* Kendisini “grubun” bir mensubu olarak tanımlayarak, belki de cuntaya ait olduğunu kabul etmektedir.

Kullandığı ifadelerden cuntanın bir mensubu olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca, General Namık Kemal Ersun’un cuntasının Demirel Hükümeti’ni düşürme planları olduğu farz edilebilir. Ayrıca, General Namık Kemal Ersun’un cuntasının Demirel Hükümeti’ni düşürme planları olduğu farz edilebilir. O zaman sözkonusu soru şöyledir : Demirel nasıl kendisine karşı bir cuntaya mensup bir bakan atayabilmiştir? Kilercioğlu Demirel’in günahlarından biri olabilir mi?

...

Kilercioğlu’na geri dönelim. “Savaşçılar grubu”na ait olduğunu kabul ettiği halde, birçok gazete, bazı iş çevreleri ve TRT (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) emekliliği sonrasında Kilercioğlu’nun koruyucuları olarak yer almışlardır. Şüphesiz, bu durum Kilercioğlu’nun “temiz” kişiliğine bağlı değildir. Daha çok kendini iş çevrelerinin çıkarlarını korumaya adanmış faşist kanatta bulunmasına bağlıdır. Emekliliği sonrasında sözkonusu iş çevrelerine hizmet etmeye hazırdır. Merak ediyorum : Yaşar Holding’den bakanlık koltuğuna geçtikten sonra yolsuzluk ve yasadışı ticaretle nasıl mücadele edebilecek?

7. Mahkemede başvuran, Kilercioğlu’na ilişkin hakkındaki paragrafların bir dergi tarafından yayımlanan bir röportajdan alındığını iddia etmiştir. Kilercioğlu’nun hiçbir zaman yanıt verme hakkını kullanmadığına, söylediklerinin bu dergide yayımlanmasına da itiraz etmediğine mahkemenin dikkatini çekmiştir. Başvuran, bu yorumları yaparken ifade özgürlüğü hakkından yararlandığını öne sürmüştür.

8. İlk derece mahkemesi, 2 Şubat 1994’te Kilercioğlu’nun iddialarını reddetmiştir. Siyasi düşünceleri ışığında, sözkonusu paragrafların, başvuranın Kilercioğlu’nun ifadelerine ilişkin eleştirileri olduğuna ve davacının şöhretine yönelik bir saldırı teşkil etmediğine karar vermiştir.

9. Kilercioğlu temyize gitmiştir. 1 Aralık 1994'te Yargıtay, ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Kitaptaki aşağıdaki alıntıların kabul edilebilir eleştiri sınırını aştığı kanaatine varmıştır. Bu kısımların yalnızca söylentilere dayandığını ve dolayısıyla davacının şöhretine yönelik bir saldırı oluşturduğuna karar vermiştir:

“... bir cuntaya dahil olduğunu kabul etmektedir...”, “kendisini iş çevrelerinin çıkarlarını korumaya aayan faşist kanatta bulunması.”, “Emekliliğinden sonra bu iş çevrelerine hizmet etmeye hazırdı. Merak ediyorum: yaşar Holding'ten bakanlık koltuğuna geçtikten sonra yolsuzluk ve kayıt dışı ticarete karşı nasıl savaşacak?”

10. Yargıtay, Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi uyarınca, davacıya manevi tazminat ödenmesi gerektiğine karar vermiştir.

11. Yargıtay, 5 Haziran 1995'te başvuranın kararın tashihi talebini reddetmiştir.

12. 14 Eylül 1995'te, Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi, Yargıtay'ın kararını gözden geçirdikten sonra, Kilercioğlu'na, 100.000.000 TL manevi tazminat ödenmesine ve bu meblağa 4 Aralık 1992'den itibaren *yıllık* %30 faiz eklenmesine karar vermiştir.

13. Başvuran temyize gitmiştir. 11 Nisan 1996'da Yargıtay, davacının girdiği zarar ile verilen tazminat miktarının nispetsiz olduğu gerekçesiyle 14 Eylül 1995 tarihli kararı bozmuştur.

14. Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi, 19 Temmuz 1996 tarihinde, 14 Eylül 1995 tarihli kararının hukuka uygun olduğunu ve verilen tazminatın davacının girdiği zarara uygun olduğu hükmüne varmıştır. Yargıtay'ın kararına uymamaya karar vermiştir.

15. Kilercioğlu, Yargıtay Hukuk Dairesi Genel Kurulu'nda temyize gitmiş ve Genel Kurul, 26 Mart 1997 tarihinde, Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi'nin kararını bozmuştur.

16. 8 Ekim 1997'de Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi Kilercioğlu'na manevi tazminat olarak 60.000.000 ödenmesine ve bu meblağa 4 Aralık 1992'den itibaren *yıllık* %30 faiz eklenmesine karar vermiştir. Kilercioğlu'nun talebi üzerine mahkeme bu kararın bir gazetede yayınlanmasını da emretmiştir.

17. Başvuran temyize gitmiştir. Yargıtay, 19 Mart 1998'de 8 Ekim 1997 tarihli kararı kısmen onamıştır. Davacıya verilen tazminatın hukuka uygun olduğunu hükmüne varmıştır. Ancak davacının, ilk derece mahkemesine yönelik kararın gazetede yayımlanması talebi Yargıtay'da gündeme getirilmemiştir. Dolayısıyla Yargıtay kararın bu kısmını bozmuştur.

18. 30 Eylül 1998'de Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi, Yargıtay'ın 19 Mart 1998 tarihli kararını kabul etmiştir. Bu karar, 23 Ocak 1999'da başvurana bildirilmiştir.

19. Başvuran, 19 Şubat 1999'da davacıya tazminat olarak 231.500.000 TL ödemiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK

20. Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi şöyledir:

“Şahsiyet hakkı hukuka aykırı bir şekilde tecavüze uğrayan kişi, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat namıyla bir miktar para ödenmesini dava edebilir.

Hakim, manevi tazminatın miktarını tayin ederken, tarafların sıfatını, işgal ettikleri makamı ve diğer sosyal ve ekonomik durumlarını da dikkate alır.

Hakim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir tazmin sureti ikame veya ilave edebileceği gibi tecavüzü kınayan bir karar vermekle yetinebilir ve bu kararın basın yolu ile ilanına da hükmedebilir.”

HUKUK

I. AİHS’NİN 10. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

21. Başvuran, Kilercioğlu’na hakarettten mahkum edilmesinin AİHS’nin 10. maddesini ihlal ettiğini öne sürerek şikayetçi olmuştur; sözkonusu maddenin ilgili bölümleri şu şekildedir:

“1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. ...

2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.”

22. AİHM, taraflar arasında, şikayetçi olunan yasağın, başvuranın, 10 § 1. madde ile korunan ifade özgürlüğü hakkına “müdahale” teşkil ettiği hususunda herhangi bir ihtilaf bulunmadığını gözlemler. Aynı şekilde, sözkonusu müdahalenin, “kanunla öngörüldüğü” ve 10 § 2. maddenin maksadına uygun olarak başkalarının şöhret ve haklarının korunması doğrultusunda “meşru bir amaca hizmet ettiği”ne de itiraz edilmemiştir. Bu davadaki ihtilaf, müdahalenin “demokratik bir toplumda gerekli” olup olmadığını sorusu ile alakalıdır.

23. AİHM, demokratik bir toplumda gereklilik testinin, AİHM’nin, şikayetçi olunan “müdahale”nin “mecburi bir toplumsal gerekliliğe” cevap verip vermediğini, bunun, takip edilen meşru amaçla orantılı olup olmadığını ve ulusal mercilerce bu müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin uygun ve yeterli olup olmadığını belirlemesini şart koşan yerleşik içtihadını tekrarlar (bkz. *Sunday Times – İngiltere* (no. 1), 26 Nisan 1979 kararı, Seri A, no. 30, s. 38, § 62).

24. Bu davada AİHM için bilhassa önem arzeden bir unsur, olaylara ilişkin ifadelerle değer yargıları arasındaki ayırmadır. Olayların varlığı ortaya konulabilir, ancak değer yargılarının doğruluğu kanıtlanabilir niteliğe sahip değildir. Bir değer yargısının doğruluğunu kanıtlamak imkansızdır ve 10. madde ile teminat altına alınan hakkın temel bir parçası olan düşünce özgürlüğünü ihlal eder (bkz. örneğin *Lingens – Avusturya*, 8 Temmuz 1986 kararı, Seri A no. 103, s. 28, § 46 ve *Oberschlick – Avusturya* (no. 1), 23 Mayıs 1991 kararı, Seri A, no. 204, s. 27, § 63). Ancak bir ifadenin, değer yargısına vardığı durumlarda dahi, müdahalenin ölçüsü, reddedilen ifadenin yeterli olgusal temeli bulunup bulunmadığına bağlı

olabilir, zira kendisini destekleyecek olgusal temeli bulunmayan bir değer yargısı bile haddinden fazla olabilir (*Jerusalem – Avusturya*, no. 26958/95, § 43, AİHM 2001-II).

25. AİHM, bu davada, reddedilen ifadelerin, başvuranın halihazırda bir dergide yayınlanmış olan bir röportajında, Kilercioğlu'nun bazı ifadeleri hakkındaki görüşleri olduğunu gözlemler. Bunlar, kamu yararına ilişkin bir konuyla ilgili değer yargılarıdır, çünkü kendisine yönelik kabul edilebilir eleştirinin sınırlarının başka bir birey için geçerli olan sınırlardan daha geniş olduğu bir kamu şahsiyeti olan bir bakanla alakalıdır.

26. AİHM, bir değer yargısının doğruluğunun kanıtlanabilir niteliğinin olmadığını tekrarlar. Bir değer yargısı ve onu destekleyen olgular arasındaki bağlantının gerekliliği, koşullara bağlı olarak davadan davaya değişiklik gösterebilir (bkz. *Feldek – Slovakya*, no. 29032/95, § 86, AİHM 2001-VIII). Bu davada, AİHM, başvuran tarafından yapılan değer yargısının, kamunun halihazırda sahip olduğu bilgi temelinde yapıldığı kanısındadır, çünkü hem Kilercioğlu'nun siyasi hayatından önceki mesleki hayatı bilinmekteydi hem de ifadeleri halihazırda bir dergide yayınlanmıştı.

27. Yargıtay, bir kamu şahsiyetinin kişilik haklarının korunmasının, başvuranın ifade özgürlüğünün, ve kamu yararının sözkonusu olduğu durumlarda, bu özgürlüğü teşvik etmeye ilişkin genel çıkarım önünde tutulmasına ilişkin olarak, ikna edici bir biçimde herhangi bir mübrem toplumsal gereklilik ortaya koymamıştır. Özellikle, yerel mahkemelerin kararlarından, başvuranın ifadesinin Kilercioğlu'nun siyasi, mesleki ya da özel hayatını etkilediği görünmemektedir.

28. Sonuç olarak, AİHM, yerel mahkemelerce öne sürülen gerekçelerin, başvuranın ifade özgürlüğüne yapılan müdahale için yeterli ve uygun gerekçeler olarak görülmeceğini tespit etmiştir. Dolayısıyla, yerel makamlar, ilgili çıkarlar arasında adilane bir denge kurmamışlardır.

29. Buna göre, şikayetçi olunan müdahale, AİHS'nin 10 § 2. maddesinin anlamı kapsamında “demokratik bir toplumda gerekli” değildi. Başvuranın davacıya ödemesine hükmedilen küçük miktar durumu etkileyemez.

30. Dolayısıyla AİHS'nin 10. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

31. AİHS'nin 41. maddesi şöyledir:

“Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A. Tazminat

32. Başvuran, maddi tazminat olarak 231,350,000 TL talep etmiştir. Bu miktar, başvuranın başvurusunun konusunu oluşturan hakaret davasındaki davacıya, faiziyle birlikte ödemesi gereken miktara karşılık gelmektedir. Başvuran ayrıca, davalar sonucunda ortaya çıkan rahatsızlık ve engeller için manevi tazminat olarak 50,000 Euro (Euro) talep etmiştir.

33. Hükümet, bu taleplere itiraz etmiştir.

34. AİHM, başvurandan davacıya 231,350,000 TL ödemesi istendiği için, başvuranın maddi açıdan zarar gördüğünü belirtmiştir. Bu nedenle AİHM, başvurana 600 Euro ödenmesine karar vermiştir.

35. AİHM, manevi tazminat talebiyle ilgili olarak, başvuranın dava olayları nedeniyle rahatsızlık duymuş olabileceğini belirtmiştir. AİHM, AİHS'nin 41. maddesinin öngördüğü üzere adil bir değerlendirme yaparak, manevi tazminat olarak başvurana 1,000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

B. Masraf ve Giderler

36. Başvuran, masraf ve giderler konusunu AİHM'nin takdirine bırakmıştır.

37. Hükümet görüş bildirmemiştir.

38. AİHM, elindeki bilgilere dayanarak, masraf ve giderlerin tazmini için başvurana 1,500 Euro ödenmesine karar vermiştir.

C. Gecikme Faizi

39. AİHM, gecikme faizinin, Avrupa Merkez Bankası'nın uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle oluşacak faiz oranına göre belirlenmesini uygun bulmuştur.

YUKARIDAKİ NEDENLERDEN DOLAYI, AİHM OYBİRLİĞİYLE

1. AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine;
2. (a) sorumlu Devlet'in, kararın AİHS'nin 44 § 2 Maddesi'ne göre kesinlik kazandığı tarihten itibaren üç ay içinde başvurana, ödeme tarihinde uygulanan kur üzerinden sorumlu Devlet'in para birimine çevrilmek üzere aşağıdaki miktarları ödemesine;
  - (i) maddi tazminat olarak 600 Euro (altı yüz Euro);
  - (ii) manevi tazminat olarak 1,000 Euro (bin Euro);
  - (iii) masraf ve giderler için 1,500 Euro (bin beş yüz Euro);
  - (iv) yukarıdaki miktarlar üzerine uygulanabilecek bütün vergiler.
- (b) Yukarıda belirtilen üç aylık sürenin bitiminden, ödeme gününe kadar basit faizin, gecikme süresince, Avrupa Merkez Bankası'nın uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle oluşacak faiz oranı temel alınarak yukarıdaki miktarlara uygulanması gerektiğine;
3. Başvuranın adil tazmin talebinin kalanının reddine *karar vermiştir*.

İşbu karar İngilizce olarak hazırlanmış olup 19 Mayıs 2005 tarihinde, İçtüzüğün 77. Maddesi'nin 2 ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Vincent BERGER
Bölüm Sekreteri

Boštjan M. ZUPANČIČ
Başkan